

**II Synod
Archidiecezji Katowickiej
2012-2016**

Synod!

przewodnik po uchwałach

Uwagi techniczne

Na ogłoszone 20 listopada 2016 roku przez abp. Wiktora Skworca i obowiązujące od 1 stycznia 2017 roku Statuty Archidiecezji Katowickiej składają się: *Wysłuchani w Duchu. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej* (powstałe w wyniku przyjęcia przez Arcybiskupa – z pewnymi poprawkami i uzupełnieniami – rady zgromadzenia synodalnego) i wykonawcze akty prawa kościelnego zebrane w *Suplemencie* do rocznika 2016 „Wiadomości Archidiecezjalnych” (w większości to przepracowane w kluczu synodalnym statuty i wskazania, które już wcześniej istniały – jak na przykład Statut Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego; należy podkreślić, że od dnia 1 stycznia 2017 przestały obowiązywać akty prawa diecezjalnego nie opublikowane w *Suplemencie*).

Ilekróć w Statutach pojawia się określenie „zaleca się” (lub synonimy), znaczy to, że dobrze by było, aby zalecenie było zrealizowane wszędzie, gdzie się tylko da, ale dany podmiot (np. proboszcz) musi zdecydować, czy (a potem też często - jak) zalecenie może być wykonane w konkretnym kontekście. Zarządzenia zaś obowiązują wprost.

Skróty i oznaczenia

- w nawiasach kwadratowych znajdują się odniesienia do głównego dokumentu synodalnego (*Wysłuchani w Duchu. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016); numery odsyłają do paragrafów (wersja elektroniczna dostępna pod tym adresem: <http://www.synodkatowice.pl/>,1246);
 - { w klamrach zawarte są odniesienia do dokumentów wykonawczych, które zostały opublikowane jako *Suplement* do rocznika 2016 „Wiadomości Archidiecezjalnych” (wersja elektroniczna jak wyżej); numer odnosi się do kolejnego dokumentu w *Suplemencie*;
 - <†> tak oznaczone są zalecenia lub zarządzenia, które zostały już zrealizowane (dotyczy poziomu archidiecezji);
- PRD – parafialna rada duszpasterska.

Wprowadzenie

II Synod Archidiecezji Katowickiej (2012-2016) przypomniał, iż życie w naszej archidiecezji powinno odzwierciedlać wspólnotową naturę Kościoła (*communio*) [1-3]. Dlatego parafie mają być kształtowane jako „wspólnoty wspólnot” [2]. Znaczy to w praktyce, że w ramach parafii powinny być tworzone, żyć i działać współpracujące ze sobą ruchy, bractwa, wspólnoty, stowarzyszenia i inne grupy katolików o różnej duchowości, zadaniach itd. Mają one być tak prowadzone przez pasterzy i animatorów świeckich¹, by w ich ramach każdy mógł przeżywać swoją relację z Bogiem oraz więzi z innymi, wzrastając od odkrycia Dobrej Nowiny (ewangelizacja), poprzez pogłębienie życia wiary (mistagogia), do odnalezienia swojej osobistej odpowiedzialności za Kościół (diakonia) [3]. Ewangelizacja, mistagogia i diakonia to trzy wymiary życia Kościoła, przez które staje się on tym, do czego powołał go Jezus: wspólnotą ludzi z Bogiem i między sobą. Struktura uchwał synodalnych podkreśla rolę wymiaru wspólnotowego, od niego zaczynając [1-236] (jest to też najobszerniejsza część dokumentu), a następnie wskazuje na trzy główne funkcje Kościoła: prorocką [237-364], kapłańską [365-421] i królewską czyli służebną [422-506].

Synodalne zarządzenia i zalecenia oraz postanowienia wykonawcze służą głównie praktycznej realizacji streszczonej wyżej wizji (opisanej we wstępie do pierwszego rozdziału synodalnych uchwał) w parafiach, ale też na poziomie międzyparafialnym, ze wsparciem instytucji archidiecezjalnych. Także niniejszy przewodnik koncentruje się na parafii i ma stanowić pomoc w orientowaniu się w synodalnym dorobku (zwłaszcza dla świeckich – dlate-

¹ Synod używa konsekwentnie określenia „animator”, choć w poszczególnych grupach i wspólnotach używa się także innych nazw (np. lider, katechista itd.). Nie chodziło o zmianę tych nazw, tylko o uproszczenie słownictwa w ramach synodalnych dokumentów.

go np. specyficznym kwestiom dotyczącym wyłącznie osób konsekrowanych czy duchownych poświęcamy minimalną uwagę).

Wspólnota parafialna

Głoszenie Dobrej Nowiny (kerygmat, ewangelizacja, misje)

Św. Paweł zwracał uwagę, że „wiarą rodzi się z tego, co się słyszy” (Rz 10,17). Głoszenie Dobrej Nowiny (kerygmatu) o Bogu, który z miłości do nas posłał Syna, w Nim dokonał pojednania i udzielił wierzącym Ducha Świętego na odpuszczenie grzechów, jest zadaniem każdego chrześcijanina, zatem też główną misją parafii. Duchowni i świeccy mają tu różne zadania, lecz uczestniczą w tej samej misji. Umiejętność opowiadania o osobistym doświadczeniu wiary Kościoła ma kluczowe znaczenie dla jej przekazu. Ważne jest zatem, aby treści będące rdzeniem kerygmatu były cyklicznie przypominane – zwłaszcza w homiliach świątecznych oraz w formacji grup parafialnych i ich animatorów [321-3].

Dobra Nowina powinna docierać przede wszystkim do tych, którzy oddalili się od Kościoła lub nigdy jej nie słyszeli. Dlatego parafia powinna cyklicznie podejmować działania ewangelizacyjne (PRD ma się zastanowić, jak to robić [29]) oraz wspierać misje [331-3] (misjonarzy) i na te cele przeznaczać stosowne środki [471].

Umocnienie i celebrowanie wiary (mistagogia i liturgia)

Wiara, by wydała owoce w postaci służby bliźnim, musi być pielęgnowana i umacniana. Parafia ma służyć coraz głębszemu *wchodzeniu jej członków w tajemnice wiary, w ich przeżycie, zrozumienie oraz coraz lepszemu kształtowaniu życia zgodnego z nimi* (mistagogia). Ale przede wszystkim to sami świeccy muszą dbać o jakość swego życia wiary – bez tego najlepsze nawet wsparcie parafialne będzie bezowocne [por. zalecenia rozdziału Świeccy w Kościele katowickim]. W szczególności chodzi o to, by każdy świadomie żył słowem Bożym [36-40], przyjmował sakramenty [41], modlił się indywidualnie i wspólnoto-

wo [42-4] oraz w miarę możliwości uczestniczył regularnie w rekolekcjach zamkniętych [46].

Mistagogia w parafii powinna zatem w praktyce polegać na odpowiednim kształtowaniu głoszenia słowa Bożego (homilie, rekolekcje itd.) [por. rozdział Przepowiadanie w Kościele katowickim], na wspieraniu rodziny w wypełnianiu jej mistagogicznego powołania [61-2] oraz na nauce² i praktykowaniu rozważania słowa Bożego, modlitwy, przeżywania liturgii oraz na tworzeniu okazji (małych grup) do tego przeznaczonych [3,15,30,32,37]. Grupy takie mogą powstawać także w oparciu o ruchy, bractwa, stowarzyszenia działające w archidiecezji.

Jako że samo *uczestnictwo w liturgii* jest podstawowym sposobem wprowadzenia w doświadczenie wiary [por. część Liturgia (leiturgia) Kościoła katowickiego], w parafii należy szczególnie dbać o przygotowanie i sposób sprawowania liturgii i nabożeństw (także w małych grupach) [77]. Chodzi zwłaszcza o wierność księgom liturgicznym [66], dbałość o pełnię znaków sakramentalnych (np. poszerzanie okazji do przyjmowania komunii pod dwiema postaciami [376]), dostępność spowiedzi (pół godziny przed mszami oraz czasem też w późniejszych godzinach wieczornych [81-5]). Należy dbać o „styl” odprawiania – np. przygotowanie posługujących [409-19], ćwiczenie z wiernymi pieśni (np. przed niedzielą mszą) [420] oraz o wystrój miejsca sprawowania [404-7]. W związku z tym Synod zaleca powołanie w każdej parafii zespołu liturgicznego, wspomagającego pasterzy w przygotowaniu liturgii niedzielnej oraz w formacji liturgicznej wiernych [372].

Kluczowymi momentami mistagogicznymi są okresy przygotowania do przyjęcia sakramentów chrztu i bierzmowania oraz

² Chodzi o szeroko rozumianą katechezę dorosłych [270], w prowadzeniu której pomagają mają katecheci parafialni, których formowanie postuluje Synod [267].

pierwszej spowiedzi i komunii świętej³. Ważne jest, by zadbać wtedy o odpowiednią katechezę rodziców i dzieci [271-2, 277-9] (szczegóło-
S 30: Wskazania dotyczące przygotowania do sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w archidiecezji katowickiej) oraz o stosowną oprawę celebracji tych sakramentów.

Służba w Kościele i świecie (diakonia)

Dojrzała wiara wyraża się przez służbę bliźnim. Parafia jest zatem miejscem wspierania posług związanych z życiowym powołaniem oraz organizacji i wykonywania posług związanych z potrzebami Kościoła oraz świata. Każdy wezwany jest najpierw do tego, by głosić Dobrą Nowinę [13-6] w swoim najbliższym otoczeniu, zwłaszcza w rodzinie, w miejscu pracy i wśród znajomych.

Najważniejsze dla Kościoła powołania wzmacniane są sakramentami: małżeństwa i święceń. Dlatego zadaniem parafii jest umacnianie tych powołań przez odpowiednie wsparcie przygotowania do małżeństwa [72-5] oraz modlitwę za pasterzy i promocję powołań do wyłącznej służby Bożej w prezbiteracie i diakonacie stałym [175-7] lub w życiu konsekrowanym [210]. Ponadto szczególną rolę, wymagającą stałej formacji, pełnią w budowaniu wspólnoty parafialnej członkowie rad duszpasterskich [14,47,56-7,137,319,337] i ekonomicznych [338,471], katecheci szkolni [303-306] (§ 23) i parafialni [267], nadzwyczajni szafarze komunii świętej [411-2] (§ 29), organiści [416-9] (§ 25) i kościelni [414-5], animatorzy grup i wspólnot. Synod postuluje także przywrócenie posług lektoratu i akolitu [409].

Zadaniem Kościoła jest troska o potrzebujących. Dlatego w każdej parafii powinien działać parafialny zespół Caritas [445-7] i w miarę możliwości wolontariat młodzieży i szkolne koła Caritas [448-51]. Osoby zaangażowane w tę posługę powinny być odpowiednio formowane [455-8], a organizacja posługi charytatywnej powinna być objęta

³ Zachowuje się praktykę „wczesnej komunii świętej”, przy czym „Roztropności pastoralnej proboszcza pozostawia się dopuszczenie do wczesnej komunii świętej dzieci rodziców żyjących w związkach niesakramentalnych” [578].

wizytacją kanoniczną [462] <!. Jednocześnie konieczne jest zaangażowanie społeczne odpowiednio uformowanych świeckich [430-1], tak by struktury polityczne i społeczne jak najlepiej przyczyniały się do dobra wspólnego.

Kościół stanowi zaczątek jedności całej ludzkości. Dlatego musi dbać najpierw o jedność wśród chrześcijan i czyni to poprzez działalność ekumeniczną, która powinna mieć miejsce także w parafii, zwłaszcza w ramach Tygodnia Ekumenicznego i poprzez codzienne kontakty ze wspólnotami niekatolickimi [491-2,498-9]. Ponadto ważny jest dialog międzyreligijny (dni: islamu i judaizmu) i międzykulturowy [503-6], w tym z niewierzącymi [336].

Parafialne „struktury wsparcia” ewangelizacji, mistagogii i diakonii

Rady i animatorzy

Odpowiedzialność za życie Kościoła spoczywa na pasterzach – biskupie w skali diecezji oraz proboszczach w skali parafii. Ich posługa ma być wspierana – nie tylko modlitewnie – przez świeckich, którzy uczestniczą w ich pasterskiej misji [55-8]. Dlatego należy dbać o bezpośredni kontakt duszpasterzy i świeckich [np. 21,245]. W każdej parafii powinny działać parafialne rady ds. ekonomicznych⁴ [471] {statut: S 14} (należy je powołać tam, gdzie obecnie ich nie ma) oraz PRD, zbierająca się co najmniej raz na kwartał {statut: S 15}. Część członków PRD mianuje proboszcz, część ma pochodzić z wyboru parafian {S 46}. PRD powinna uczestniczyć w ustalaniu planu duszpasterskiego [14] i ewangelizacyjnego [319] parafii, dbać o to, by godziny nabożeństw były dostosowane do trybu życia wiernych [373], zaś kościół parafialny otwarty w ciągu dnia [404], przy czym zalecane jest tworzenie częstych okazji do adoracji Najświętszego Sakramentu i spowiedzi [42,383-4]. Członkowie rad powinni formować się co najmniej przez

⁴ Por. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 537.

coroczne, wybrane przez siebie rekolekcje zamknięte [47]. Informacje o działaniach PRD mają być dostępne dla parafian [57].

W prowadzeniu grup parafialnych pasterze powinni być wspomagani przez świeckich animatorów [33] – należy zadbać o ich odpowiednią do zadań formację przeprowadzaną czy to w ramach samej parafii, czy to ruchu lub wspólnoty, w której posługują, czy w oparciu o instytucje centralne archidiecezji [16, 48-54, 317-9, 329, 446, 458].

Grupy i duszpasterstwa

Dla życia parafii istotne jest *dojrzewanie wiary jej członków w ramach mniejszych grup i wspólnot* (w których możliwe są bezpośrednie więzi między członkami i kontakt z duszpasterzami), proponujących *drogę formacyjną* zbliżoną do starożytnego przygotowania do chrztu i okresu formacji po nim (stąd określenia „katechumenat” lub „deuterokatechumenat”) [3]. Do tych wspólnot powinny być kierowane osoby po ewangelizacji [315] (lub poszukujące pogłębienia wiary), zaś z nich przechodzić do posługi w Kościele i świecie [3,6-7].

Podstawowy przekaz wiary ma miejsce głównie w rodzinach, dlatego parafia ma dbać o *przygotowanie do małżeństwa i duszpasterstwo rodzin* (jako całości, jak i poszczególnych członków [15]), także tych, które przeżywają trudności [73,75] {por. S 44}. Funkcję wychowawczą rodziny warto wspierać poprzez rozwijanie szkolnictwa katolickiego [312].

W każdej parafii powinno działać *duszpasterstwo młodzieży* [90-107], dla którego należy zadbać o czas pasterzy i animatorów oraz przeznaczyć odpowiednie pomieszczenia [91]. Konieczna jest współpraca pomiędzy działaniami parafii a posługą katechetów szkolnych. Raz w miesiącu powinna być sprawowana msza święta dla młodzieży i w jej intencji [90].

Należy zadbać, aby informacje o działaniach parafii (ewangelizacyjnych, mistagogicznych, diakonijnych) docierały do jak najszerszego grona odbiorców. Synod zaleca tworzenie w parafiach grup

osób odpowiedzialnych za medialny aspekt życia parafii [363]. Prócz tradycyjnych środków (ogłoszenia, gąblotki, gazetki parafialne) każda parafia powinna prowadzić stronę internetową [359] (najlepiej zintegrowaną w planowanym systemie diecezjalnym [349-50]).

Dzieje każdej wspólnoty parafialnej współokreślają jej tożsamość. Dlatego należy dbać o dokumentowanie życia parafialnego oraz o stosowne zabezpieczanie jej dziedzictwa (sztuka [338-9], dziedzictwo archiwalne [219-21,224-6], biblioteczne [231,233-4], muzyczne [227-30]).

Współpraca między parafiami i budowanie wspólnoty archidiecezji

W wielu wymiarach życia Kościoła konieczna lub pożyteczna jest współpraca między parafiami. Dokonuje się to zwłaszcza poprzez strukturę dekanatów (dziekan jest inspiratorem i koordynatorem [§ 42]) i na poziomie archidiecezjalnym, a w odniesieniu do niektórych spraw – w oparciu o rejony (zwykle kilka dekanatów). Skuteczność współpracy zależna jest w dużej mierze od cyklicznych spotkań osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo [13] i sprawnego przepływu informacji między parafiami [18] (temu zadaniu służyć mają także media archidiecezjalne – zwłaszcza Instytut Gość Media [349-53]).

Synod akcentuje wagę i proponuje formy współpracy międzyparafialnej w zakresie organizacji stałej adoracji Najświętszego Sakramentu i konfesjonału [384], duszpasterstwa małżeństw i rodzin [70], duszpasterstwa młodzieży [81-2, 87-9], nowej ewangelizacji [318-9], wspierania misji [331], przygotowania ochrzczonych dorosłych do sakramentu bierzmowania [275], koordynacji nauczania religii w szkołach [295] i uzupełniania katechizacji dorosłych przed przyjęciem sakramentu małżeństwa [276], koordynacji działań społecznych [431,436].

Jedności między ruchami, wspólnotami, stowarzyszeniami i bractwami kościelnymi powinno służyć Forum Ruchów i Stowarzyszeń

organizowane w cyklu dwuletnim, na przemian dekanalnie i archidiecezjalnie [13]. Analogiczną rolę, choć w innym nieco zakresie powinno spełniać Forum Charyzmatyczne (minimum co dwa lata) [54] oraz coroczny kongres nowej ewangelizacji [317].

Archidiecezjalne wsparcie dla duszpasterstwa parafialnego

W realizacji swoich zadań parafia powinna otrzymywać stosowną pomoc ze strony instytucji archidiecezjalnych. Chodzi zwłaszcza o *koordynację* działań, które wykonują wszystkie parafie lub ich grupy oraz o *formację* duchownych, konsekrowanych i świeckich (zwłaszcza animatorów) w zakresie przekraczającym możliwości poszczególnych osób i parafii.

Koordinacji, inspirowaniu i nadzorowaniu działań służą głównie wydziały Kurii Metropolitalnej w Katowicach: Duszpasterstwa [9-10], Katechetyczny [268], Duszpasterstwa Rodzin [64-9], do spraw Misji (postulowany przez Synod) [330] (§ 39), a także Rada Kapłańska (§ 17), Archidiecezjalna Rada Duszpasterska [9,12] (§ 7), archidiecezjalne duszpasterstwa z ich duszpasterzami lub moderatorami, np.: odpowiedzialny za duszpasterstwo młodzieży [80], duszpasterstwo akademickie (§ 43), moderator do spraw nowej ewangelizacji [317-8] (pełna lista publikowana jest w Schematyzmie Archidiecezji Katowickiej), Caritas Archidiecezji Katowickiej oraz archidiecezjalne komisje: Liturgiczna (§ 5), ds. Głoszenia Słowa Bożego (postulowana przez Synod (§ 4)), Architektury i Sztuki Sakralnej [338] (§ 3), Muzyki Sakralnej [416-8] (§ 6), Ekumeniczna i Dialogu Międzyreligijnego [490,499,502] i archidiecezjalne rady: Ruchów, Wspólnot Modlitewno-Pobożnościowych, Stowarzyszeń, Bractw i Nowych Wspólnot [338] (§ 8), ds. Życia Konsekrowanego [187] (§ 9), ds. Duszpasterstwa Powołań [168], Społeczna [411,438] (§ 18) oraz Archidiecezjalny Zespół ds. Nowej Ewangelizacji [317-20].

Część wymienionych podmiotów odpowiada wprost za różne działania formacyjne w skali archidiecezji (np. Caritas [454-6]). Wsparciu formacji (i duszpasterstwa) mają służyć:

- Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne [169-71,178-89] {§ 19,40,47};
- Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego (któremu jako instytucji państwowej, Synod jedynie zaleca pewne działania) – zwłaszcza poprzez przygotowanie przyszłych księży i katechetów szkolnych oraz osób posługujących na rzecz rodzin [67,192-3,209,260,273,301,305,307-9,436,438,506],
- archidiecezjalne domy rekolekcyjne [46-7,261-2],
- Archidiecezjalne Centrum Formacji Pastoralnej [8,11], którego zadaniem ma być zwłaszcza przygotowanie formatorów, opracowywanie programów formacyjnych i pomoc w ich realizacji (materiały dla prowadzących, organizacja formacji na szczeblu archidiecezji),
- Archidiecezjalna Specjalistyczna Poradnia Rodzinna [64] <!\>,
- Archidiecezjalne Studium Organistowskie [417].

Prócz istniejących przed Synodem formacji (np. księży {§ 41} i katecheci {§ 23}, nadzwyczajni szafarze komunii świętej {§ 29} itd.) postulowane są: ośrodki katechumenatu (przygotowanie dorosłych do chrztu) [369], szkoła katechetów parafialnych (przygotowanie animatorów katechezy parafialnej) [267] <!\>, studium katolickiej nauki społecznej [430], formacja kościelnych [414].

Posługa Kościoła nie może się obyć bez przenikliwego wglądu w bieżącą sytuację społeczności, w których żyją wierni. Dlatego Synod postuluje powstanie Górnośląskiego Obserwatorium Społecznego (przy bazylice piekarskiej) [432].

Wsparciu dialogu ekumenicznego, międzyreligijnego oraz kulturowego mają służyć postulowane przez Synod centra: ekumenizmu i dialogu międzyreligijnego [490] oraz centrum duszpasterstwa środowisk twórczych (nastawionego na dialog kulturowy) [336].

„Zauważyliśmy znaczenie parafii jako wspólnoty, gdzie w jeszcze większym stopniu powinno dochodzić do doświadczenia Boga w sakramentach Kościoła. W parafialnej świątyni jest chrzcielnica, pierwsza Brama Miłosierdzia, która każdemu ochrzczoneму przypomina o jego godności. Świątynia ta jest też uprzywilejowanym miejscem przyjmowania innych sakramentów, doświadczania działania Jezusa Chrystusa – szczególnie poprzez niedzielne uobecnianie wydarzenia wieczernika: Eucharystii.

Bogactwo Kościoła ujawnia się przez różne dary i charyzmaty udzielane przez Ducha Świętego. Wspólnota parafialna, która doświadczyła mocy żyjącego Pana, staje się dzięki tym darom i charyzmatom gotowa i zdolna do podejmowania działań ewangelizacyjnych, duszpasterskich, społecznych, kulturalnych i charytatywnych – wszak umywanie nóg to również gest Chrystusa, który mamy naśladować! Różnorodność darów i posług znajduje swoje harmonijne miejsce w parafii rozumianej jako wspólnota wspólnot – konkretnej realizacji idei *communio*. Urzeczywistnienie tego ideału będzie w dużej mierze zależało od świadomości daru i łaski, od świadomości chrztu i bierzmowania, które prowadzą przez parafialny wieczernik do świadectwa słowa i czynu.

W nich obu, w słowie i w czynie, wyraża się odpowiedzialność w Kościele i za Kościół, choć bardziej wyraża się ona w działaniu niż w mówieniu – to również synodalne spostrzeżenie. Działanie w Kościele powinno mieć przede wszystkim formę troski o osobistą więź z Bogiem Ojcem przez Jezusa w Duchu Świętym i już w niej, w owej trosce, ujawnia się odpowiedzialność za Kościół – posłany, aby wszystkim głosił Dobrą Nowinę!”

+ Wiktor Skworc
Arcybiskup Metropolita Katowicki

Fragment z „Wprowadzenia do Uchwał II Synodu Archidiecezji Katowickiej”, w: *Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016, s. 8.